

התיאור הפנטסטי, ודווקא כש"איכוב" את בניו הרוחניים לעתיד-לבוא, יצר את פניני יצירתו העצמאית.

### מולייר

בואלו, ב"אמנות הפיוט" שלו, מוכיח את מולייר על כי "בשק המגוחך בו מתעטף סק" אפן אינני מוצא את מחברו של 'המיזאנת' רופ", שכן כל נסיון לגישה אל מולייר מצד מיח סבך של ניגודים ואי-הבנות אין-ספור. האם הוא "קלאסי" או "רומנטי"? אמן הגווע על קרשי הבימה בעת ה"הילולה" המסיימת את "החולה המדומה", קשה שלא להתיחס לממד "הרומנטי" של הביוגרפיה שלו. ה"הימחקות של האדם-האמן על-ידי יצירתו שלו, המיסרת אותו, השוחקת לו בציניות אכזרית, אולי מולייר הוא ה"מיצג" היחיד שלה ב"מאה הגדולה". במסתו מביא מ. דור-מן קטע מדבריו של לה-גראנז' (אחד משח"קניו של מולייר) על רגעי האחרונים של ה"קומדיאנט":

ב־17 בפברואר, ביום ההצגה הרביעית של "החולה המדומה", הציקו לו מכאובי חליו עד כדי כך שאך בקושי שיחק את תפקידו; הוא סיים מתוך יסורים רבים, והקהל הכיר על-נקלה שהציג יפה את מה שביקש לה-ציג. נסתימה הקומדיה ומולייר חזר מיד אל ביתו... לאחר-מכן איבד את הדיבור ומקץ חצי שעה נחנק מחמת שפע הדם שזרם מפיו.

ומוסיף מ. דורמן ומביא מעדותו של גרימ-ארסט (אחד הביוגרפים של מולייר):

מולייר שיחק בקושי רב, וחלק מן הצופים נתן דעתו על כך, כי באמרו 'אני נשבע' בטקס ההכתרה של "החולה המדומה" נתן קף מולייר עווית. משחש כי שמים לב לדבר, התאמץ לכסות בצחוק מאונס על מה שהולך להתרחש.

וכאן מחבר המסה מביע דעתו כי "דומה שאין שום יסוד להטיל ספק בתיאורים דרמטיים אלה רק מחמת דראמאטיותם ולט-

חל, צמרמר. משהעמיד דניאל את מגורת-הקנים על הרצפה ותלה את צרור המפ"תחות על חגורתו, החל משרט על גבי הקיר, ועד-מהרה ביצבץ הדם מתחת ל"ציפרניו..." (עמ' 75).

ב"עלמה דה סקודרי" עובר הלילה תהליך של האנשה כביכול. הריהו אולי הדמות המרכזית בסיפור. הגיבורים אינם מבצעים זממם אלא בחסותו של הלילה. התמונה ה-ראשונה בסיפור, נסיונו של אוליבייה לח-דור לביתה של העלמה דה סקודרי, מתרחשת בליל-אימים. מרכזה של הסימבוליות הלילית כאן הוא, בלי ספק, קרדיליאק, ואף הוא אינו יוצא מביתו אלא בלילה כדי לשדוד את תכשיטי לקוחותיו ולרצחם נפש.

"...הדבר היה בחצות הלילה... והנה בדמי דומי הלילה החשוך רואה אני כי האבן טובבת לאט ומאחוריה בוקעת ויוצאת דמות אפלה היורדת ברחוב בצעדים עמומים... בעל כרחי, כמי שנדחף על-ידי רצון סמוי, עקבתי בחשאי אחרי הדמות ההיא... אין זה אלא קארדיליאק...! לבסוף נעלם קארדיליאק לצדדים בעבי הצללים... לא עבר זמן רב, והנה איש מתקרב, מזמרר ומסלסל קולו, חבוש ציצת-נוצות מזהירה ודרבונות מצלצלים. כנמר המזנק על טרפו מתגולל או קארדיליאק ממחבואו על האיש, וזה נופל תחתיו כרגע בקול חירחור..." (ע' 137)

אין להתעלם, כאמור, מן הסוגסטיביות של המיתוס, המצטרפת בסיפורים אלה לעלילה הריאליסטית. אולם ברור כי עצום המרחק בין שני סיפורים אלה לבין "סיר הזהב", שהוא מיתי רובו-ככולו. בסיפורים אלה פוע"לות דמויות מציאותיות, לא כוחות מיתיים של אור ואופל. יותר מתיאורי הלילה עזות-רושם הן דמויותיהם של הדוד ("ב"האחווה") ושל העלמה דה סקודרי, זו ההומאניסטית הגדולה, הלוחמת את מלחמת הצדק עד היג"לותו קבל-עם.

צדק הופמן, כנראה, בהעלותו את "האחווה" על ראש רשימת יצירותיו. דווקא משהנית לטכניקות של המיתולוגיה, הסימבוליזם,

\* מ. דורמן: מולייר / על חייו ויצירתו; הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1973; עמ' 75.

### השליח

בקרוב אנשי הצמרת של תנועת-העבודה היו אישים שונים שמבחינות רבות היו "בנים חורגים" במשפחת המנהיגות הציונית מזרח-האירופית. ייחודם בא להם משתי תופעות: "פוסט-אסימילאטוריות", כלומר הודעות עם הרעיון הציוני אחרי שלב של התבוללות רוחנית וחברתית (ז'בוטינסקי, למשל), ומור-צא גיאוגרפי-תרבותי שונה לגמרי מן הרקע מזרח-האירופי של אנשי ארבע ה"עליות" הראשונות במגזר המקובל. אגפו סירני היה ציוני "פוסט-אסימילאטורי" שבא מתוך מור-רשת איטלקית-פטריוטית. בחירתו בציונות היתה תוצאה של בחירה אישית הקשורה בהשפעות קרובות. רק כך אפשר להסביר מדוע היה אחד מבני סירני למנהיג קומו-ניסטי איטלקי ואילו השני, אגפו, עבר מהערצה קצרת-זמן לרעיונות הלאומניים-הסינדיקליסטיים של ד'אנונציו אל הציונות הסוציאליסטית.

רות בונדי, הביוגרפית של אגפו סירני, עשתה מלאכת שיחזור מעולה ומפורטת כדי לנסות ולהבהיר את הרקע והסיבות למהפך בפשי ואידיאולוגי זה, ואם אין בכותה להציע תשובה מספקת הרי אין זה מתוך קוצר-יד. אין אנו גורסים את המגמה התובעת חשי-פה טוטאלית וניהוח פסיכואנליטי של הדי-מות שהיא נושא הביוגרפיה, לא מטעמים של פוריטאניות—שהתביעה לחשיפה היא כנראה הריאקציה עליה—אלא מנימוקים תו-עלתיים-אמפיריים יותר. קשה להאמין כי השפבתו של נשוא הביוגרפיה על ספת הפסי-כיאטר-הביוגרף עשויה לפתור בצורה מספ-קת חידה אנושית-אישית, ולכן מוטב לא לראות בפסיכואנאליזה מפתח-קסם לאישו-תה של דמות היסטורית. תפקידה של ביו-גרפיה טובה הוא לשחזר במירב המהימנות את מעשיה של הדמות, את עולמה הרוחני המתגלה מדברים שאמרה או כתבה, לעמוד על הזיקה בין עולם רוחני זה לבין העשייה

עון שמישהו מבני דורו של מולייר דאג לשוות מימד טראגי לחיי גאון הקומדיה... (ע' יג).

המסה ה"זהירה" של דורמן, מלבד הידיעות המסודרות שהיא מוסרת על הביוגרפיה וה-ביבליוגרפיה של מולייר, מלמדת, דווקא בסגנונה הנייטרלי, עד כמה קשה הגישה אל אותו גאון הקומדיה, שבעצם לא הובן עדיין כראוי. אותה "תעלומת מולייר" מחלק דורמן לביוגרפיה, למקורות הביבליוגרפיים לחייו של האמן, וטוען כי "...נכשלו מאמצי-הם של ביוגרפים... לפענח את הסתומות בחיי מולייר" (ע' ז). החלק השני הוא הרקע ההיסטורי והספרותי-האמנותי לצמיחתו של מולייר. כאן שוב מתבקשת שאלה "פילוסו-פית": באיזו מידה צמח מולייר מתוך תקו-פתו, ובאיזו מידה פרץ את גבולותיה ביצי-רתו ובאורח-חייו.

עיקר משקלו של המאמר מונח בצד הקומד-יות ה"גדולות", בהן קורא מולייר דרור לסגנונו העצמאי: "הענוגות הנלעגות", "בית-הספר לנשים" וה"בקורת" עליו (ב- "בקורת על בית-הספר לנשים" מסכם מולייר את התיאוריה התיאטרונית שלו בצד בקורת חריפה על אויביו). "דון ז'ואן" ו"טארטוף" מהווים חטיבה אחת, מהיותם בקורת על הכנסיה והדת. שאר מחזותיו של מולייר עומ-דים בסימן "החולה המדומה" מחזה שהוא כציון-דרך אחרון שלו.

ההתעלמות הבולטת מאד מ"שונא-האדם", המוזכר במסה רק בקיצור נמרץ (ע' נו), יו-תר משהיא מוצדקת הריהי מובנת, שכן היתה פוגמת בדימוי ה"מרדני" של מולייר; "שו-נא-האדם" כמעט אינו משעשע וידוע כי נכתב על רקע מחזות שעוררו סערה בשעתו, ולא היה פנאי להתעמק בפסבדו-טראגדיה הגאונית, שבעיני רומנטיקנים כגיתה היתה מבשרתה של פסיכולוגיה חדשה ובחינת מהפכה בחיי-הרוח האירופיים.

למי שמתמצא אך מעט במולייר תהיה המסה לעזר רב. על-פיה ועל-פי טעמו שלו יוכל לעצב לעצמו את "מולייר" שלו—הליצן סק-אפן או הדמות של "שונא-האדם".

ב. צ.

\* רות בונדי: השליח/חייו ומותו של אגפו סירני; עם עובד/אפקים, 1974; עמ' 437.